

El neoliberalisme

Pere Polo

El neoliberalisme és un corrent de pensament econòmic, que té com a principals exponents l'Escola de Xicago i economistes com Milton Friedman. Enfront de models econòmics que propugnen una certa intervenció estatal en l'economia, com el Keynesianisme o la socialdemocràcia, els neoliberals defensen la reducció de l'Estat a la seva mínima expressió i que només gestioni aquells àmbits en què la iniciativa privada no pot entrar (policia, exèrcit...). Àmbits essencials com la sanitat o l'ensenyament restarien, doncs, a mans del mercat.

El neoliberalisme és un instrument més de la política hegemònica de les grans potències del primer món i està al servei de la irracionalitat mercantil.

En el terreny de l'ensenyament propugna la privatització dels serveis educatius partint de l'afirmació que hi ha una crisi d'eficiència, d'eficàcia i de productivitat en el sistema educatiu. Per això proposen optimitzar els serveis educatius oferts que s'han expandit arreu del món durant la segona meitat del segle. Segons ells, aquesta expansió s'ha produït de forma desordenada i anàrquica, la qual cosa ha provocat manca de qualitat i la consolidació d'unes pràctiques pedagògiques i d'una gestió administrativa improductives. Ells només es plantegen l'ensenyament des de l'òptica

gerencial i no des del punt de vista de la democratització, la qual s'haurà de subordinar a una reforma administrativa que primi l'eficàcia i la productivitat per sobre de qualsevol altra consideració. Hom entén la qualitat educativa des del més pur estil mercantil.

El neoliberalisme deixa en mans del mercat àmbits tan essencials com la sanitat o l'ensenyament

Aquest discurs pren força arreu del món, tot i que ha assolit un gran predomini a diversos països llatinoamericans.

El neoliberalisme proposa flexibilitzar l'oferta educativa, canviar el sistema de gestió de l'ensenyament i el perfil del professorat, com també dur a terme una profunda reforma curricular.

La seva tesi és que l'escola funciona malament per mor de l'absència d'un vertader mercat educatiu. Cal, per tant, introduir la competència interna i desenvolupar un sistema que tingui com a base el mèrit i l'esforç individual, com a mecanismes que garanteixin l'eficàcia dels serveis que s'ofereixen. Concretament proposen mesures com:

- establir mecanismes de control i d'ava-

luació de la qualitat dels serveis educatius
- articular i subordinar la "producció educativa" a les necessitats establertes pel mercat de treball.

- flexibilitzar les formes de contractació i les retribucions salarials dels docents, però alhora desenvolupar sistemes estatals d'avaluació.

Per a ells tot és mercat i la crisi de l'educació és un producte d'una noció de ciutadania que es basa en el concepte universal dels drets humans, que segons ells generarà un consum de falses promeses.

Per als neoliberals els principals culpables d'aquesta crisi que segons ells pateix l'educació són l'Estat assistencialista i tots aquells que li donen suport: sindicats i organitzacions que defensen el dret igualitari a una escola pública de qualitat. I entre ells els principals culpables són els sindicats del professorat. La ideologia dels drets socials i l'Estat intervencionista són al seu parer altament improductius i per això ataquen el seu model d'escola on afirmen que els professors treballen poc i no s'actualitzen, els alumnes perden el temps...

La implantació salvatge d'aquestes polítiques a Llatinoamèrica ha tingut conseqüències desastroses:

- Ha augmentat les diferències socials.
- Ha minvat la qualitat del sistema educatiu.

- Es provoca l'enfrontament insolidari de tots contra tots per aconseguir sobreviure en una societat dominada per l'economia, que a fauoreix l'excessiu pagament dels interessos del deute extern, en detriment dels salaris i de la qualitat de vida de la població.

- S'incrementa la desigualtat social, racial i sexual, reproduint els privilegis de les minories.

- Promouen l'individualisme i la competència salvatge, trencant d'aquesta manera els llaços de solidaritat col·lectiva i intensifiquen un procés antidemocràtic de selecció natural on els millors (o els que estan més ben situats per a la cursa) triomfen i els pitjors perden.

El neoliberalisme no diu res de com s'ha d'actuar contra les causes estructurals de la pobresa sinó que, tot al contrari, actua intensificant-les.

L'hegemonia del projecte neoliberal no és exclusiva de Llatinoamèrica sinó que també s'estén al primer món i les seves polítiques també es van aplicant des de fa anys a la Gran Bretanya i als EUA i darrerament també a Espanya, França o Alemanya, per posar-ne alguns exemples. S'ha produït una transnacionalització de les receptes neoliberals, paral·lela a la globalització de l'economia que promouen.

La internacionalització producte de la globalització de l'economia és paradoxal ja que la idea de construir polítiques internacionalistes en principi va ser una idea progressista, promoguda per les organitzacions de treballadors. Però a l'hora de la veritat, el que s'ha internacionalitzat ha estat el capital. Aleshores els treballadors rebutgen aquesta idea d'internacionalització, que és merament una integració econòmica als mercats i que ha esdevingut una excusa per aplicar polítiques de competitivitat amb un alt cost social. Efectivament els grups de poder econòmic que defensen la globalització econòmica exigeixen, en nom de la competitivitat i de la lògica d'un mercat internacionalitzat, que es disminueixi la despesa social, a la qual s'acusa com de culpable del dèficit públic. Evidentment l'aplicació d'aquestes exigències serà diferent a Europa, on existeix un estat del benestar consolidat (el qual s'està qüestionant aquests darrers anys), que a Llatinoamèrica, on mai no ha existit un estat social com a Europa sinó meres polítiques populistes d'escassa eficàcia. Ara bé, arreu la recepta és la mateixa: reduir el tamany de l'Estat, retallant la seva protecció.

LA PRIVATITZACIÓ

En el cas de l'educació quan els neoliberals parlen de privatització no es refereixen a la privatització completa del servei, ja que difícilment ningú estaria interessat a

comprar un servei no rendible, sinó que s'està pensant en la privatització de la gestió de l'ensenyament.

A Llatinoamèrica s'estan aplicant polítiques de descentralització (municipalització) de la gestió, amb l'excusa de dinamitzar l'administració dels centres. A la pràctica, com que les institucions educatives no tenen els recursos financers necessaris per garantir el bon funcionament dels centres, es veuen abocats a captar recursos directament de la comunitat. Aquesta a la pràctica és una manera de privatitzar en la mesura que és la societat civil la que ha de mantenir l'escola que l'Estat ha transferit al municipi.

A Espanya la LOPEGCE permet també la captació de recursos per part dels centres.

D'aquesta manera la descentralització, que històricament ha estat una demanda dels sectors democràtics, esdevé una trampa perillosa. El neoliberalisme descentralitza només la gestió dels recursos, i no la gestió pedagògica. Per exemple a Llatinoamèrica la reforma curricular s'ha fet des del més rígid centralisme, sense permetre la participació de les escoles i dels municipis en el disseny del contingut de les matèries i fins i tot encomanant-la a estrangers que no coneixen la realitat del país a la qual s'ha d'aplicar.

Evidentment aquestes reformes estan fracassant ja que de cap manera no poden reeixir si no es fonamenten en una construcció col·lectiva en la qual hi participin mestres, pares i entitats socials.

Entre neoliberalisme, centralització pedagògica i primacia de l'eficàcia estam tornant al predomini dels tecnòcrates. Si s'accepta que la crisi educativa és una crisi de gerència, cal que els governs apliquin algunes receptes tècniques que són universals. D'aquí la importància que van agafant els tecnòcrates, com a individus aparentment neutrals que treballen en qualsevol context i amb una falta de respecte envers la història, la idiosincràsia i les característiques de cada poble.

COM REACCIONAR DAVANT L'OFENSIVA NEOLIBERAL

El secret de l'avenç del neoliberalisme és el seu factor cultural, que esdevé un factor central en les polítiques neoliberals, més important i tot que les receptes concretes que aplica. Transforma la mentalitat de les persones, el sentit comú a partir del qual la gent analitza la seva vida, les seves institucions i a partir del qual defineix les seves pròpies expectatives de vida.

Per això per combatre el neoliberalisme cal desenvolupar una batalla cultural, demostrant que la realitat que ens planteja és inviable i treballant per a una redefinició de l'ètica ciutadana, de l'espai públic, de la possibilitat de crear una democràcia veritable.

La lluita dels sindicats, dels moviments cívics i de les organitzacions ha de desenvolupar-se tant en el terreny de les propostes i de les polítiques com en el terreny cultural. Cal crear un nou sentit comú: democràtic, dels drets, de la ciutadania i de la igualtat.

També cal fomentar l'intercanvi internacional. Dins un context de globalització i de mundialització de les polítiques i de l'economia, cal respondre també amb un projecte mundial per intercanviar experiències i fer front comú entre els diferents països. Cal recuperar la tradició de l'internacionalisme democràtic. Això és fonamental perquè el pitjor que podem fer per combatre la globalització excloent del neoliberalisme és caure en un nou provincianisme de tancar-se en les pròpies fronteres locals.

Cal, per altra banda, renovar el sindicalisme, perquè hi ha una nova realitat que mereix una rediscussió de les nostres institucions. Cal fer més dinàmica la lluita per encarar noves formes de resistència. □